

1. Bevezetés

Az értekezés tartalmi tagolása

Értekezésemet öt nagyobb tartalmi egységre, fejezetre osztottam:

Az első fejezetben megfogalmaztam a tudományos problémát, kijelöltem a kutatási célokat, felállítottam a hipotéziseket, s részletesen írtam a dolgozat kutatási módszereiről. **A második fejezetben** foglalkoztam a kommunikáció tudományának főbb állomásaival, a kommunikációs elméletek legjelentősebb hét tradíciójával, valamint általános és elméleti modelljeivel; a közéleti kommunikációval, azon belül is a tömegkommunikáció hatásának kérdésével, a médiakutatás alapvető téziseivel a hatás-és befogadás elméletekkel.

A harmadik fejezetben a szerb-albán etnikai konfliktus történeti hátterét dolgoztam fel, különös tekintettel a nemzetállamiság korára, az identitástudat kialakulására, valamint a Balkán etnikai-vallási térszerkezetének változásaira. Ebben a fejezetben foglalkoztam még a délszláv háború előzményeivel, azokkal az eseményekkel, amelyek közvetlen kiindulópontjai voltak a délszláv háború kirobbanásának, és amelyek elvezettek a háború végső szakaszához a koszovói válsághoz.

A negyedik fejezetben a véleményvezér magyar sajtóban, a koszovói válsággal kapcsolatban megjelent cikkeket elemeztem, értékeltem. Mivel a válság egy hosszasan elhúzódó folyamat volt, ezért az elemzésemet ebben a fejezetben két nagyobb blokkra osztottam: az 1998. július 30. és 1998. október 21. közötti időszakra, ahol még a diplomáciai tárgyalások, és a magyar vonatkozású cikkek domináltak, majd pedig a válság tetőpontjának számító, 1999-es márciusi bombázások elindításának időszakára. A kvalitatív elemzésen túl mindkét időszakról készítettem egy részletes kvantitatív elemzést is.

Az ötödik fejezetben a koszovói válság, mintegy záróakkordjaként, elemeztem a 2004 márciusában fellángolt, komoly véráldozatokkal járó etnikai zavargásokat, amelyek szinte napra pontosan az öt évvel korábbi bombázások napján törtek ki. Ebben az esetben is készítettem, mind kvalitatív, mind pedig kvantitatív elemzést.

2. A tudományos probléma megfogalmazása

A Varsói Szerződés felbomlásával, a Szovjetunió szétesésével megszűnt a bipoláris világrend. Az európai biztonság már nem a két superhatalom versengésének a függvénye. Természetesen a megváltozott körülmények új problémákat generáltak. A hidegháborús korszak veszélyei ugyan eltűntek, de számos új, eddig még nem ismert veszély, kihívás jelentkezett. Az 1989-es közép-és kelet-európai társadalmi és politikai változások megszüntették a NATO európai arcvonalán az általános támadás veszélyét. A korábbi fenyegetések megszűnése azonban, nem vonta maga után a teljes biztonságot, új kockázatok, új fenyegetések jelentek meg, amelyek nagyban eltérnek a már megszokottaktól, ami természetesen nehezíti megoldásukat, kezelésüket. Ezek között első helyre került a stabilitás hiánya Közép-és Kelet –Európában, ami visszavezethető a súlyos gazdasági, társadalmi, politikai nehézségeken túl az etnikai – nemzeti ellentétekre, területi vitákra. Ezek az ellentétek hozzájárultak a különböző válsághelyzetek kialakulásához, több helyen fegyveres konfliktusokat is előidéztek. A koszovói válság ennek élő példája volt. A problémakör nem tekinthető lezártnak, a nemzeti, etnikai feszültségek bármikor felüthetik a fejüket, sőt fegyveres konfliktusok kirobbanását is eredményezhetik.

Az 1999-es koszovói válság több szempontból is rendkívül érdekesítő esemény volt, mind a nemzetközi, európai, mind a hazai politikai életben. Egyrészt fenn állt az eszkalációs, a humanitárius katasztrófa veszélye, másrészt jelentős kihívást jelentett a bővítés előtt álló NATO-nak, amely fennállása óta nem vett részt európai fegyveres konfliktusban. A NATO csatlakozás szempontjából Magyarország számára is különösen nagy próbatételt jelentett a koszovói válság, hiszen az események a csatlakozást megerősítő népszavazás után, de még a hivatalos csatlakozás előtt kezdődtek meg, és erősödtek fel. A magyar lakosság, és a politikai döntéshozók számára egyaránt nem volt közömbös, hogy már NATO- tagként veszünk részt a koszovói események szerepvállalásában, vagy még tagság nélkül? A NATO, garantálja-e Magyarország biztonságát, vagy szomszédos országgént esetleg belesodródunk a válságba? Számos nyitott kérdés volt ebben az időszakban, s ennek rendkívül érzékeny része volt mind az európai, mind a magyar közvélemény támogatásának elérése, hiszen ez a válság a közvetlen közelben fenyegetett, ezért kulcsszerepe volt a kommunikációnak, a sajtónak. Magyarországon ebben az időszakban a média már a sajtószabadság alkotmányos elvén, törvényben rögzítetten, a hírverseny piaci körülményei között működött, ám valójában először találta magát szemben európai, hazánkat is veszélyeztetett politikai-katonai helyzettel. Ezért tartottam

rendkívül érdekesítőnek, és nagyon fontosnak a hazai véleményvezér írott sajtóban megjelent cikkek elemzését.

Az utóbbi, közel két évtizedben megfigyelhető Európában az a törekvés, hogy a különböző nemzetek etnikai, nyelvi, kulturális alapon újrarajzolják határaikat, újra meghatározzák önmagukat. Az etnikai, nyelvi, kulturális, vallási identitásnak növekvő politikai súlya lett.

Az 1991-ben felbomlott Jugoszlávia esetében sem véletlenül jutott kiemelt szerep az eltérő történeti- kulturális háttérnek, vallási hovatartozásnak. A válságsorozat utolsó állomása, Koszovó esetében, közel tíz éven keresztül folytak a tárgyalások a belgrádi vezetés és a koszovói albánok között, s a többszöri nekifutások ellenére, hosszú éveken keresztül mindig eredmény nélkül, sikertelenül végződtek. Az eredménytelenség okát keresve nyilván nem szabad megrekedni a jelen politikai döntések elemzésénél, szükséges és kikerülhetetlen a történeti- kulturális háttér ismerete. A történelmi múlt, az előző századokból örökölt ellentétek meghatározóak lehetnek, kihathatnak egy-egy kérdés megítélésére, döntések meghozatalára.

3. Kutatási célkitűzéseim

A kutatás során foglalkoztam a szerb-albán etnikai konfliktus kialakulásának történeti háttérével, a nagyhatalmi politikában gyakran kulcsfontosságú szerepet betöltött balkáni térség etnikai-vallási térszerkezetének változásaival. Próbáltam választ kapni arra, hogy a nemzetállamok 19. századi megalakulása, az egyes nemzetek önmeghatározása mennyiben hordozta csírájában a későbbi etnikai feszültségeket, hiszen a dinasztikus politizálás korában még nem beszélhettünk nyílt összetűzésekről, sem nyelvi, sem etnikai konfliktusokról.

Mindezek mellett hangsúlyozni szeretném, hogy kutatásom nem a koszovói válságra, hanem annak magyarországi sajtóvisszhangjára irányult.

Természetesen egy fejezet erejéig megkerülhetetlen a történeti előzmények ismerete, hiszen szervesen hozzájárult a téma kibontásához, de kutatásom fő vonalát a sajtóelemzés adta, melynek során arra kerestem a választ, hogy a jelenlegi újságírói kultúra szerint ma Magyarországon, a közvetlen szomszédságunkban kialakult válsághelyzetnek, fegyveres konfliktusnak milyen a hírértéke.

Kutatásom kiindulópontja, hipotézise a véleményvezér magyar sajtó tárgyyszerűségének, ténytyszerűségének vizsgálata volt. Abból az elképzelésből indultam ki, hogy egy ilyen rendkívüli válsághelyzetben nem tehet mást egy felelős médium. Természetesen a befolyásolási, manipulatív szándék gondolata sem volt megkerülhető, hiszen manapság közkeletű vélekedés, hogy a média manipulálja közönségét.

Ennek kapcsán több kérdésre kerestem a választ:

1. Az aktuális kormányzat hogyan képes kezelni egy ilyen krízis helyzetet, a közvetlen szomszédságunkban zajló háborús konfliktust?
2. Elhallgatva, késleltetve ad információkat, amivel befolyásolja a sajtó híryanagait vagy mindig megfelelő részükről a tájékoztatás?
3. Befolyásolás esetén, ki manipulál, a sajtó vagy az információt szolgáltató?
4. A sajtó hogyan próbál hatni a közvéleményre, pánikhangulatot, feszültséget gerjeszt, vagy esetleg elhallgat lényegi információkat? Tudatosan félrevezet, vagy sem?
5. Domináns-e a reális, tényszerű információközlés, vagy épp ellenkezőleg, a befolyásoló szándék az erősebb?
6. A négy hazai sajtóorgánium politikai orientáltsága mennyiben volt meghatározó?
7. A hírfogyasztókra, a közvéleményre milyen hatással volt a már több évtizedes médiahasználat? Ennek az úgynevezett, idődimenzióknak milyen hatása van a jelenlegi médiafogyasztásra, a különböző hatásmechanizmusok befogadására?

Ezekre a kérdésekre adandó válaszokra, a közvetlen elemzésen túl nagyobb rálátást kaphatunk, ha ismerjük a különböző médiahatás-elméleteket, azok képviselőit, kutatóit; a legmeghatározóbb paradigmaváltásokat. Elengedhetetlennek tartottam a kommunikáció tudományának, fejlődési folyamatainak, különböző állomásainak részletes bemutatását, abból a célból, hogy lássuk, milyen nagyobb egységbe ágyazódik a tömegkommunikáció. Értekezésemben szeretném bebizonyítani, hogy a média világa, és annak hatásmechanizmusai, mennyire összetett, sokrétű, s hányféle leágazást magában rejtő tudományterület. Értekezésem legfőbb részét természetesen a sajtóelemzés adta. A több hónapig elhúzódó válság, óriási mennyiségű sajtóanyagot termelt ki, ezért célszerűnek tartottam kiválasztani, azokat a részeket, amelyek magyar részről a legfontosabbak voltak. Vizsgálatom alapjául a négy legolvasottabb, legmeghatározóbb véleményvezér magyar napilap: a Népszabadság, a Magyar Hírlap, a Magyar Nemzet és a Népszava, koszovói válsággal kapcsolatos cikkei szolgáltak. Elemzésem gerincét a márciusi bombázások elindításáig terjedő időszak adta, mivel a magyar vonatkozások miatt ez volt a legizgalmasabb, legkiemelkedőbb rész, itt lehetett nyomon követni a fent említett szempontokat leginkább, hiszen ebben az időszakban a szövetség még békés úton, diplomáciai tárgyalásokkal próbált eredményeket elérni. S végül foglalkoztam a 2004-es évben kitört, egy hétig tartó, komoly véráldozatokkal járó koszovói „zavargással”, amely szinte napra pontosan a 1999. év márciusi bombázások, ötödik évfordulóján kezdődött.

4. Hipotézisek

1. Az aktuális kormányzat - az ellenzék támogatásával- aktív sajtó tevékenységével, időbeni és tartalmas tájékoztatással kezelte a koszovói válság kapcsán kialakuló speciális külpolitikai helyzetet, ezzel hozzájárult ahhoz, hogy nem alakult ki Magyarországon a lakosság körében pánikhelyzet.
2. A véleményvezér magyar írott sajtó ebben a szomszédságunkat is érintő, a NATO csatlakozási folyamata miatt is kényes, kritikus nemzetközi helyzetben nem gerjeszthet feszültséget a lakosság körében. A különböző orientáltságú politikai napilapok felelősséggel kell, hogy tájékoztassák saját olvasótáborukat, a közvélemény megnyugtatására kell, hogy törekedjenek.
3. Az általam megvizsgált, s a különböző szempontrendszer szerint elemzett, több mint ötszáz cikkben a háborús események, s a hozzáfűzött vélemények egy adott kor hű lenyomataként is felfoghatók. A történészek által feldolgozható kordokumentumként is kezelhetők. A tömegmédia hatásmechanizmusának, eszközrendszerének elemzése a különböző forrásból származó dokumentumok, erről az időszokról mélyebb összefüggéseket is hordozhatnak az utókor számára.

5. A kutatási módszereim

Történeti elemzés, logikai-fogalomelemzés, hermeneutikai, lingvisztikai elemzés, elemző szemantika, kvantitatív és kvalitatív tartalomelemzés.

A történeti elemzést természetesen a történeti fejezetnél alkalmaztam, a sajtóelemzésem kutatási módszerül a logikai-fogalomelemzést, a hermeneutikai, lingvisztikai elemzést, az elemző szemantikát, és a kvantitatív és kvalitatív tartalomelemzést választottam.

Néhány szóban összegezném, hogy miért tartottam fontosnak a fenti módszerek használatát. A tartalomelemzést azért, mert objektív, s talán sehol nem nyert olyan széleskörű felhasználást, mint a nemzetközi válságok, konfliktusok kutatásában. Ennek az eljárásnak köszönhetően a vizsgált szövegek, cikkek törvényszerűen visszatérő sajátságai alapján, módszeres és objektív eljárással olyan következtetéseket tudtam levonni, amelyeket nyíltan nem mondunk ki, de az üzenet megszerkesztettségéből, kódolásából egyértelműen kiolvashatók. A közlemények, újságcikkek módszeres vizsgálata olyan információkat is feltárhat, amelyek burkoltan a kódolásban vannak elrejtve. A módszer segítségével minden vizsgált szövegrészből bizonyos rejtett, „többlet ” információt vonhatunk ki. Természetesen nemcsak az lehet fontos, ami szerepel a szövegben – a ki nem mondott tartalom is feltárható. A tudományos jelleg mellett,

nem szabad figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy a hétköznapokban mindannyian végzünk ösztönös tartalomelemzést. Gondoljunk csak arra, amikor újságot olvasunk, tévét nézünk, rádiót hallgatunk; kategorizáljuk az üzeneteket, információkat, számunkra kedvező, kedvezőtlen felosztás szerint.

Az általam vizsgált véleményvezér napilapok politikai orientáltságán, olvasótáboruk összetételének megállapításánál túl, fontosnak tartottam az adott napilapok példányszámának a vizsgálatát, amelyből egyértelműen kiderült, hogy a Népszabadság jutott el legnagyobb mértékben az olvasókhoz, a másik három napilap olvasóközönsége összességében nem érte el a Népszabadság által produkált számot. Ebből az egyszerű számadatból logikusan következett, hogy az újság által megfogalmazott vélemények, hírek, sokkal több emberhez eljutottak, így a nagy számok törvénye alapján nagyobb hatást tudtak gyakorolni a közvéleményre is. Főképp, ha figyelembe vesszük Lazarsfeld kétlépcsős elméletét, mely szerint a különböző médiumokból érkező információ csak áttétesen, két lépcsőben befolyásolja az emberek gondolkodását, hiszen elsősorban a környezetükben élő véleményvezérekre, a család, a munkahely, a baráti társaság tekintélyes tagjára hallgatnak, éppen ezért, ebben az értelemben a személyközi kommunikáció véleménybefolyásoló hatása sokkal nagyobb lehet, mint a tömegkommunikációé. Egyedül abban az esetben nem, ha az adott véleményvezérnek tartott személy, egy adott sajtóorgánumból informálódik, így az adott médium által közölt hírek felerősödhetnek, s az olvasótáboron kívül sokkal több emberhez eljuthatnak. Azonban nem hagytam figyelmen kívül azt sem, hogy mind a négy napilap értékrendje, politikai beállítódása szerint megcéloz egy bizonyos olvasótáborot, mindegyik lapnak megvan az olvasóközönsége, akiknek a befolyásolása nem tekinthető, klasszikus értelemben vett befolyásolásnak, inkább csak a már kialakult vélemények egyfajta megerősítésének. Hiszen egy adott olvasóközönség csak azzal az információval tud azonosulni, ami az ő attitűdjével azonos, s kerül a disszonáns helyzeteket, információkat, kerül minden olyan helyzetet, ami az ő világgépével nem azonos, mert túl sok kognitív energiát kötne le, ami egy átlagos élethelyzetben nem biztos, hogy mindenki számára bevállalható lenne. Mivel az általam vizsgált négy napilap híryanagának nagy része, különböző hírügynökségektől érkezett a lapok szerkesztőségébe, ezért naponta mérhetetlen mennyiségű hírdömping állt rendelkezésükre, de azt hogy egy adott hírmédium szerkesztősége mit választ, miből „csinál hírt”, az csakis rajtuk múlik. Egy politikai napilap elsősorban nem azt szabja meg, hogy mit gondoljunk, hanem azt hogy miről gondolkodjunk. Magával a hírek kiválasztásával, bemutatásával, a szerkesztők, újságírók fontos szerepet játszottak a politikai valóság formálásában. Nem mindegy mit tűztek napirendre, vagy mit hallgattak el. Nemcsak a hírről értesültek az olvasók, hanem arról is, hogy milyen jelentőséget tulajdonítanak a gyakran

ismételt, bizonyos kontextusban szerepeltetett híryanagoknak, célzott szerepük miatt, azok hordozták az információk javát. A lapok felállítottak egy bizonyos fontossági sorrendet, egyfajta értékhierarchiát, bizonyos eseményeket fontosnak tartottak, másokat elhallgattak. Nem mindegy mi került a lapok címlapjára, hányadik oldalon folytatták az adott cikket, s azt milyen terjedelemben adták közre. Nem volt mindegy mennyire figyelemfelkeltő a cím, milyen betűnagysággal, betűvastagsággal szedték, a többi cím közül mennyire volt kiemelkedő, s nem volt utolsó szempont az sem, hogy volt-e mellette fotó, s ha igen, az milyen hatásvadásztechnikával készült. Egy háborús konfliktus esetén nagyon fontos volt az adott lap szóhasználat, megvizsgáltam, hogy került, vagy inkább használta a háborús retorikát. A szavak, mondatok elsődleges jelentéstartalmán túl, még milyen többletjelentést sugallnak. A szavak, szóösszetételek használatának meglehetősen nagy súlya van egy adott cikkben, de természetesen az sem mindegy, hogy mi olvasók, hogyan értelmezzük. Nagy kérdés, hogy mi történik akkor, amikor elkezdjük olvasni az újságban szereplő cikkeket. A hermeneutikai (értelmezéstan) hagyomány a kommunikációs folyamatot az olvasók nézőpontjából szemléli, még akkor is, ha a folyamat egészét vizsgálja. A különböző sajtótermékek szövegei, a feladótól és annak szándékaitól elszakított üzenetként jelennek meg. Amikor filmet nézünk, vagy regényt olvasunk, akkor sem arra gondolunk elsősorban, hogy az író, rendező mit akart kifejezni, hanem rögtön elhelyezzük a saját értelmezési tartományunkba, s abban próbáljuk értelmezni. Ugyanez érvényes az újságcikkekre is. Amikor megkapjuk az „üzenetet”, szabadon dönthetjük el, mit is jelent számunkra. Természetesen a háttérben ott van minden előzetes tudásunk, ismeretanyagunk, tapasztalatunk. A szöveg és az olvasás segítségével tudtam megközelíteni ezt a problematikát. Mivel a szöveg többjelentésű jelek, szavak oly módon összeálló szövege, ami által növekszik a jelentéslehetőségek száma, így a legtöbb szöveg polyszemantikus, sokjelentésű, s egy folyamatosan változó rendszer, mivel a szavak idővel, társadalmanként, kultúránként eltérő értelmezést is kaphatnak. Amikor olvasunk, egyben „ötvözünk”, a legkülönbélebb elemeket rakjuk egy új egységbe. Az olvasás során a szövegünk azáltal kap jelentést, hogy elemei összeérnek a fejünkben, ahol már ott van minden előzetes tapasztalatunk, tudásunk, kialakult véleményünk, így tehát az a jelentés, amit megkapunk egy regény, vagy egy cikk olvasásakor, az keveréke azoknak az elemeknek, amelyeket az olvasáskor magunkkal viszünk és azoknak a kifejezési elemeknek, amelyeket a szövegben találunk.

Amikor egy új szöveggel találkozunk, legyen az egy regény vagy egy napilap legfrissebb száma, akkor mindig korábbi, hasonló szövegekkel kapcsolatos tapasztalatainkat használjuk fel. Bizonyos elvárásokkal nyitjuk ki az újságot arra nézve, hogy mit fog tartalmazni.

Ezek az elvárások döntően befolyásolják, hogyan fogadjuk, s értelmezzük azt, amit olvasunk.

6. Összegzett végkövetkeztetések

Összességében – a magyarországi sajtóanyag megismerésén keresztül – megállapítható, hogy a történelmi múlton kívül a kulturális hagyományok ismerete hozzájárul a helyi konfliktusok megértéséhez. A szerbek görcsös ragaszkodása az albánok lakta Koszovó területéhez, illetve a koszovói albánok függetlenségi vágyának megértése szinte lehetetlen lett volna a történelmi előzmények ismerete nélkül. A történelem, az eltérő kulturális gyökerek, hagyományok ismerete mindenképpen hozzátartozik a szerb-albán etnikai konfliktus teljes képének kialakításához. A különböző médiumok és a közönség viszonyának talán a legfontosabb kérdése a befolyásolhatóság. Gyakran felvetődik a kérdés, hogy hogyan hat az emberek gondolkozására, viselkedésére a média? Az tagadhatatlan tény, hogy a modern tömegkommunikációs eszközök megváltoztatták szinte mindannyiunk életét, hiszen elsődleges információforrásunkká váltak, ami egyben lehetővé tette távoli eseményekről, háborúkról, helyi konfliktusokról, az azonnali tájékoztatást, biztosítva a legfrissebb híreket.

De nem szabad elfelejteni, hogy a befolyásolás ennél jóval összetettebb kategória, s a média csak az egyik szociológiai ágens.

Jelen esetünkben a vezető magyar napilapok terjedelemben közel azonosan, tartalmilag és a közlés módját tekintve kisebb eltérésekkel, hangsúly-eltolódásokkal tárták olvasóik elé az eseményeket, döntően a tárgyilagosság talaján. A bizonytalankodó tájékoztatásban esetenként a hírforrás hiánya, a hivatalos közlések késedelme okozott problémát. Nagy hangsúlyt helyeztek a szakmai tájékoztatásra, sok katonai szakértőt szólaltattak meg, erősítve a hitelességet. Alapvetően mind a négy újság kényesen ügyelt arra, hogy Magyarország alapvető érdekeit hangsúlyozva, ugyanakkor a lapok célközönségének igényeit is szem előtt tartva tájékoztasson az eseményekről. Valamennyi mutató mentén látszott az egyes lapok alapbeállítódásaiból, politikai orientáltságából fakadó stílus és hangsúlykülönbségek. Egyik újság sem képviselt kirívóan eltérő véleményt, ami nagy valószínűséggel közrejátszott abban, hogy a lakosság véleménye ebben az időszakban nem változott kedvezőtlenül az események megítélését és a NATO-hoz való viszonyt illetően.

Összességében megállapítható, hogy igazolódtak azok a hipotéziseim, amelyek szerint a véleményvezér magyar írott sajtó, felelősséggel tájékoztatta olvasótáborát, nem gerjesztett feleslegesen feszültséget, nyugtatóan hatott a közvéleményre, nem volt pánikkeltő, szenzációhajhász. Nem volt tetten érhető a tudatos félrevezetés, inkább a valós helyzet ismertetése volt a sajtó célja, ami a különböző politikai orientáltságú sajtóorgánumokra egyaránt jel-

lemző volt. Az aktuális kormányzat az ellenzék támogatásával igyekezett a lakosságot tartalmazóan, jelentős fáziseltolódások nélkül tájékoztatni a válság legaktuálisabb eseményeiről, amelyben komoly szerepet játszottak a szóvivők is. Az általam különböző szempontrendszer szerint elemzett több száz cikk ennek az időszaknak a hű lenyomata, egyfajta kordokumentum. Idővel ez a feldolgozott sajtóanyag a történészek számára egy jelentős forrássá válhat, a korszak többi dokumentuma mellé.

7. Új tudományos eredmények

1. Átfogó sajtóelemzéssel bizonyítottam be, hogy ebben a hazánk szempontjából kényes nemzetközi helyzetben az ország vezetésében meghatározó szereplők és a legjelentősebb hazai írott sajtó együttműködése korrekt volt, amivel hozzájárultak a kül-és belpolitikai feszültségek csökkentéséhez, a lakosság megnyugtatóhoz, a pánikhangulat megelőzéséhez.

2. Igazoltam, hogy a vizsgált – Magyarországon meghatározó- írott sajtóorgánumok tényszerű, tárgyilagos tájékoztatásukkal, szerepüket megértve, küldetésüknek megfelelően jártak el, igyekeztek objektív és kellően informatív tájékoztatást adni olvasóiknak a koszovói válságról.

3. Kutató munkám további eredménye, hogy az általam megvizsgált, s a meghatározott szempontrendszer szerint feldolgozott, rendszerezett nagy mennyiségű anyag (közel hatszáz cikk) kordokumentumnak tekinthető, fontos tényanyagokat tartalmaz, ezáltal további kutatók bázisává válhat.

8. Ajánlások és javaslatok az értekezés gyakorlati felhasználására

Az értekezés gyakorlati felhasználását illetően úgy gondolom, hasznos lehet egyetemi jegyzet, tansegédlet felhasználásához. Az eredmények hasznosíthatók az oktatásban, az alap-és a mesterképzésben egyaránt. További válságokkal, konfliktusokkal foglalkozó kutatók számára hasznos kiindulási alapot adhat a történeti fejezet. A sajtókutatással foglalkozók számára az írott sajtó elemzésének fejezete tovább folytatható az elektronikus sajtó, különböző területein.

Publikációs jegyzék:

1. Koszovó sorsdöntő éve.

Új Honvédségi Szemle 2005/7 pp.125-137.

2. Koszovó és a térség, változásokra készül.

Új Honvédségi Szemle 2006/4 pp. 95-107.

3. A 2004-es koszovói zavargások sajtóelemzése, négy hazai és egy vajdasági napilap tükrében.

4. Új Honvédségi Szemle 2007/1 pp. 107-119.

Kosovo's independence policy, anhistorical background of Serbian-Albanian ethnical

AARMS 2007/5. pp. 301-317.

5. A délszláv válság kultúrtörténeti háttere

In:Himmer Péter,Törő Lajos,Szak Andrea,Gerencsér Árpád

Himmer Péter (szerk.): Válsággócok kultúrtörténeti háttere p.167.

2009. E-jegyzetek pp. 29-50.

6. Helyi háborúk az írott médiában. Hadtudományi Szemle 2009/2. évf. 4. szám pp.119-123.

7. Társadalmi kommunikáció - egyetemi jegyzet 2012. E-jegyzetek, pp.1-49.

8. Influence and reception analyses, 2014/1. Hadtudományi Szemle, 2014/7.évf.1.szám pp. 152-157.

A doktorjelölt szakmai-tudományos önéletrajza

Szak Andrea doktorjelölt, 1992-ben felvételt nyert a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karának, történelem; majd 1993-ban, a kommunikáció szakára. Tanulmányai befejeztével, 1997-ben végzett történelem szakos középiskolai tanárként, majd 1998-ban kommunikáció szakos bölcsészként. 1998-1999 között külsősként, a Magyar Rádióban dolgozott szerkesztő-riporterként, majd a Déri Miksa Villamosipari Szakközépiskolában, középiskolai tanárként, történelmet és társadalomismeretet tanított. Ebben az időszakban, óraadó tanárként, történelmet tanított két másik középiskolában is, majd ez követően, egy évig a Honvédelmi Minisztérium, Zrínyi Kommunikációs-és Szolgáltató Kht. Képzési-kutatási Igazgatóságánál dolgozott, oktatási-képzési területen, kommunikációs-tréning szervezői-vezetői munkakörben. Ezt követően, a Budapest-Zuglói Polgármesteri Hivatalban kommunikációs tanácsadóként, majd a Zuglói Vagyonkezelő Zrt-nél kommunikációs tréningvezetőként és kommunikációs tanácsadóként dolgozott. Ebben az időszakban nyert felvételt a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Hadtudományi Doktori Iskolájába, ahol munka mellett, levelező tagozaton megkezdte a három éves doktori képzést, majd a tanulmányainak befejeztével, abszolutóriumot kapott. A fenti munkahelyekkel párhuzamosan, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Filozófia és Kultúrtörténet Tanszékén, óraadó tanárként, kommunikációkultúrát tanított. 2007-2011 között, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Filozófia és Kultúrtörténet Tanszéken, majd 2012-től a mai napig, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Hadtörténelem-és Filozófia Kultúrtörténet Tanszéken, egyetemi tanársegédként, kommunikációkultúra, kommunikáció-és médiaelmélet, üzleti kommunikáció, viselkedéskultúra tantárgyakat oktat.